

Æsculus
hippocastanum

3

Witte paardekastanje

De Althæa Pers

AS

BLAD

BLOEIWIJZE

BIJPRODUCT

STUIFMEEL

WORTEL

ZAAD

ZOMERTAK

HOUT

SCHORS

VRUCHT

GASTEN DIERLIJK

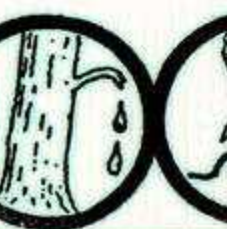
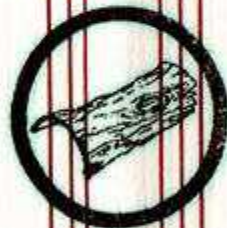
GASTEN PLANTAARDIG

TAKDOORSNEDE

WINTERTAK

Æsculus hippocastanum

Witte paardekastanje

De witte paardekastanje, ook wel wilde kastanje genoemd, heet officieel *Æsculus hippocastanum*. Hij is in onze omgeving een vertrouwde verschijning. En dat terwijl hij, relatief gezien, nog maar kort bij ons verblijft. Hij groeit van nature in de dalen van het Balkangebergte en daar zijn nu nog steeds restanten te vinden van wat eens uitgestrekte kastanjabossen waren.

¶ Hoe de witte paardekastanje zich over Europa heeft verspreid is nauwkeurig in oude documenten terug te vinden. Het startpunt lag in Constantinopel, waar de Vlaamse arts Quackelbeen tussen 1554 en 1562 lijfarts was bij de sultan. Hij gaf bij wijze van cadeau een vruchtdragende tak aan zijn Italiaanse collega Mattioli. Deze nam hem mee naar Italië en zo is de reis begonnen. In 1569 dus in Italië, in 1615 was de beurt aan Frankrijk en in 1629 stak de kastanje Het Kanaal over naar Engeland. Het eerste Nederlandse exemplaar werd in 1608 aangeplant in de Leidse Hortus botanicus. De verspreiding verliep zo voorspoedig doordat de kastanje een makkelijke klant is die toe kan met weinig voedingsmiddelen en niet veel licht en warmte vraagt. Wel is hij gevoelig voor strenge vorst.

¶ De witte paardekastanje is door zijn afmetingen beslist geen boom voor een stadstuintje. Aanvankelijk werd hij veel op buitenplaatsen en landgoederen aangeplant. Soms werden ze pal voor een boerderij

geplant als in het onderhuis melk werd bewaard of wanneer kaas werd bereid. Als een reuzenparasol hield hij dan de zon op gepaste afstand en zorgde in de zomer voor de broodnodige koelte. Tegenwoordig is het een echte plantsoen- en parkboom. Ook langs lanen en singels kom je hem vaak tegen. Hij groeit uit tot soms boven de vijfendertig meter en kan zo'n driehonderd jaar oud worden.

¶ De kastanje heeft een hoge, koepelvormige kroon en een korte, dikke stam. De schors bij jonge exemplaren is nog glad, maar later ontstaan er overal scheuren. De stam is dan een palet van grote en kleinere stukken bast. De schors draait met de stam in lijsten rond. Net als een kurkentrekker: altijd rechtsom. De onderste takken buigen eerst in een grote lus naar beneden om zich daarna omhoog te richten. De bladeren beginnen als dikke, zeer harsachtige, kleverige knoppen. Daaruit groeien dan in maart de donkergroene, handvormig samengestelde bladeren. Het KNMI in De Bilt registreert het uitlopen van het blad omdat dit, klimatologisch gezien, de voorbode van de lente is.

¶ In de herfst is er geen enkele boom die aan zijn bladeren zo duidelijk laat zien hoe het bladgroen zich uit het blad terugtrekt. Het groen wordt naar de nerven togetrokken, om daarna in de tak te worden opgeslagen. In het blad blijven slechts die stoffen over die de boom niet alleen kan missen, maar op dat moment ook kwijt wil. Die stoffen zorgen voor de prachtige herfstkleuren. Die kleuren waren al die tijd al

aanwezig in het blad, maar werden afgedekt door het bladgroen. Nu de nuttige stoffen uit het blad zijn, wordt met een kurklaagje het blad van de boom gescheiden en dwarrelt het uiteindelijk naar beneden.

¶ Witte kastanjes bloeien in april, begin mei met opvallend witte bloemen. De bloemen staan aan het eind van de takken, als kaarsen in een kerstboom. Maar dan wel schitterende, natuurlijke kaarsen van dertig centimeter hoog. De vruchten van de paardekastanje zitten in een stevig omhulsel, waaraan stekels zitten. Ze zijn rijp in september, splejten dan open en laten twee of drie kastanjes vrij. Glanzend en van een warme mahoniebruine kleur.

¶ Het hout is wit en heeft geen gekleurde kern. Het is bros, licht, gemakkelijk splijtbaar en weinig duurzaam. Het wordt gebruikt voor kisten, houtsnijwerk en speelgoed. Ook worden er piano-onderdelen van gemaakt. De laatste jaren is er echter wel een opleving in de belangstelling voor kastanjehout. In de zoektocht naar vervangers voor tropisch hardhout is er een methode ontwikkeld om het hout van de kastanje te verduurzamen. Het hout wordt dan vacuüm getrokken en onder hoge druk geïmpregneerd. Dit heeft een drie tot vijf maal langere levensduur tot gevolg en daardoor kan het hout toegepast worden in de bouw en bij de aanleg van parken, tuinen of als omheiningen in natuurgebieden.

¶ De naam *paardekastanje* zou verwijzen naar het paardenhoeftvormig litteken op de plaats waar het blad eens aan de tak heeft gezeten. Zelfs de nageltjes die de

hoefsmid er ingeslagen heeft, zijn duidelijk herkenbaar. Anderen verklaren de naam aan de hand van het feit dat in Turkije, vanwaar de kastanje is geïmporteerd, de vruchten aan de paarden werden gevoerd.

¶ De kastanje spreekt ook sterk tot de verbeelding van de oude kwakzalvers en pseudo medici. Zo kun je er krampen mee voorkomen, bloed stelpen, hoofdpijn en verkoudheden mee genezen, reuma tegengaan, je beschermen tegen huiduitslag, spataderen doen slinken, aambeien verschrompelen, kortom:

'Een kastanje in je zak, geeft van jicht geen last of ongemak'.

¶ Recent zijn er twee levensbedreigende gevaren voor de paardekastanje opgedoken.

Allereerst is daar de pas sinds 1998 razendsnelle opmars van de paardekastanjemineermot, een piepkleine nachtvlinder. De (platte) rups van het vlindertje leeft in het blad waar hij tussen de bovenhuid en de onderhuid het bladmoes opeet. Zo ontstaan er doorzichtige plekken in het blad. Het diertje kan zo massaal in de bladeren voorkomen dat de boom in augustus al de meeste bladeren laat vallen. Op die manier wordt de boom sterk verzwakt. Het vlindertje heeft in ons land nog geen natuurlijke vijanden en er blijft ter bestrijding dan ook voorlopig niets anders over dan het afgevallen blad te verzamelen en af te voeren. Daarmee worden in ieder geval de poppen verwijderd.

Het tweede, grotere gevaar is de sinds 2003 voorkomende paardekastanjeziekte, ook wel

bloedingziekte genoemd. Bij aantasting breiden kleine roestbruine vlekken zich snel uit over de stam. Uit die vlekken druipt een donkerrode, stroperige vloeistof. In de nazomer stopt de vochtontwikkeling en drogen de vlekken in tot ruwe, zwarte korsten. In het daarop volgende voorjaar verdroogt de bast tussen deze vlekken en sterft af. In alle tot nu toe voorgekomen gevallen overleefden de bomen dit niet. Een remedie is tot op heden nog niet gevonden.

Vindplaats: Schoemakerstraat, Delft.

